

Breiviks eftermäle – ömsesidighet och dominans i det offentliga samtalet

av Bengt-Åke Wennberg

Intersubjektiviteten är en kraftfull social drivkraft

Steget är inte långt att omsätta denna drivkraft i samhandlingar.

Om jag av ett antal meningsfränder kan få uppslutning i mina smädelser av andra så blir vi en mobb

Är vi trosfränder så kan vi bli en fatalistisk sekt.

Kan vi samlas runt nationalistiska eller rasistiska känslor kan vi komma att anse oss överlägsna alla andra.

Det sägs att många ungdomar i dag sover med sin mobiltelefon under kudden för att snabbt kunna vara uppkopplade och chatta med sina vänner. Face-book-sidorna och andra kontaktsidor på internet exploderar och innehåller allt mer av utbyten av både det ena och det andra. Vad man gjort, vad man gillar och vad man ogillar och sådant man finner intressant och ointressant.

Den mänskliga egenskapen att förstå sig själv genom andra och att genom sig själv förstå andra firar triumfer. Det som händer visar på att denna egenskap också ger upphov till en mäktig drivkraft med ett belöningsystem som är starkare än någon drog. Man kan helt enkelt inte leva utan den ständigt pågående sociala kontakten.

Vi känner igen fenomenet från våra barn då vi försöker negligera dem. De kan ta sig för de mest horribla saker för att få uppmärksamhet. Det är inte ovanligt att de startar förfärliga gräl och ställer till scener med kraftfulla utbrott av aggressivitet. Det hjälper föga att stänga in dem i garderoben.

"Belöningen" i allt detta kontaktande är den ömsesidighet som skapas. Det är en sublim känsla som uppstår när Du verkar se vad jag ser. När jag förstår att Du förstår att jag förstår. När jag inser att Du känner att jag känner vad Du känner. Belöningen är vanebildande. Den sociala drivkraft som då är verksam har Daniel Stern kallat "intersubjektivitet" i sin bok Ögonblickets psykologi.

Men belöningen för mina försök kan utebli. Då blir jag precis som det lilla barnet till-ingen-gjord. Då blir jag frustrerad. Då rinner adrenalin till och jag letar förtvivlat efter nappen. Då kan jag istället få min tillfredsställelse genom att dominera andra. Då kan jag få samma belöning genom att i samtalet och debatten ta plats på deras bekostnad. Genom att se till att de blir nedgjorda, misstrodda och dumsnutförklarade.

Om jag dessutom kan få uppslutning för denna linje av ett antal meningsfränder genom att vi håller varandra om ryggen i våra smädelser så blir vi en mobb. Är vi trosfränder kan vi bli en fatalistisk sekt. Kan vi samlas runt nationalistiska eller rasistiska känslor kan vi komma att anse oss själva överlägsna alla andra. Steget är inte långt att omsätta denna dominans i handling. Det har vi sett många exempel på.

Vi vet alla att isolering, fredlöshet och bannlysning är fruktansvärda straff – just för att de blockerar de kontakter och det utbyte med andra människor som är så livsviktigt för oss. Om sådan isolering inte leder till en snabb död för egen hand, eller i förekommande fall för andras händer, så leder de i vart fall till en långsam död genom att man tynar bort som människa. Man kan likna dessa åtgärder vid dödsstraff, men de är egentligen mycket mer plågsamma än den snabba döden för den som drabbas.

Vårt grannland Norge är ett humant land. De har inget dödsstraff. Därför får Anders Behring Breivik hålla kontakten med omvärlden och sina meningsfränder. [Detta ställer enligt hans försvarare Geir Lippestad nya krav på samhället.](#) Denna humana inställning är inte alldeles oproblematisks om man betänker att den väldiga drivkraft som jag refererat till i början av denna text kan leda till oerhört destruktiva utfall.

Problemet består i att, även om man lyckas ogiltigförklara själva åsikterna, så har man därmed inte kommit till rätta med den drivkraft som genererat dem. De som anser sig ha de rätta åsikterna och resonemangen kan känna sig än mer isolerade och åsidosatta genom att inte få gehör för dem.

Frustrationen kan bli än värre och sammanslutningen mellan de som utesluts ur samtalet än starkare. Därför menar jag att det inte hjälper, att som Lippestad skriver "göra upp" med själva saken, om man med det menar att man skall ogiltigförklara uppfattningarna och möta Breiviks argumentation med förakt och isolering. Andra strategier måste till. Men vilka? Det är frågan.

Känner du igen fenomenet intersubjektivitet i dina nära kontakter i hemmet, på jobbet och i samhället? När tycker du den är positiv och när är den negativ. Vad är möjligt att säga eller göra när dess negativa varianter uppträder?

Referenser

Lennander F (2013): Geir Lippestrad kan ha gynnat Breivik i ny bok. Expressen 1 juni 2013.

<https://www.expressen.se/nyheter/geir-lippestad-kan-ha-gynnat-breivik-i-ny-bok/>

Stern D N (2005): Ögonblickets psykologi. Lettland: Natur och kultur.